

Akademia Prawa

**Jacek Barcik
Tomasz Srogosz**

Prawo międzynarodowe publiczne

Wydawnictwo C. H. Beck

Akademia Prawa

**Prawo
międzynarodowe
publiczne**

W sprzedaży:

M. Ahlt, M. Szpunar

PRAWO EUROPEJSKIE, wyd. 4

Podręczniki Prawnicze

M. Kenig-Witkowska (red.), R. Ostrihansky, A. Łazowski

PRAWO INSTYTUCJONALNE UE, wyd. 3

Podręczniki Prawnicze

P. Filipek, B. Kuźniak

PRAWO MIĘDZYNARODOWE PUBLICZNE.

TESTY. KAZUSY. TABLICE, wyd. 3

Repetytoria C. H. Beck

E. Cała-Wacinkiewicz

PODSTAWY SYSTEMU PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO.

PYTANIA. TESTY. TABLICE

Repetytoria C. H. Beck

M. Herdegen

PRAWO EUROPEJSKIE, wyd. 2

Akademia Prawa

 www.edukacjaprawnicza.pl

Legalis

System Informacji Prawnej

www.sklep.beck.pl

Prawo międzynarodowe publiczne

Jacek Barcik
Tomasz Srogosz

Wydawnictwo C. H. Beck
Warszawa 2007

Poszczególne rozdziały opracowali:

Jacek Barcik: 1, 3, 6, 8, 13, 15, 17–19

Tomasz Srogosz: 2, 4, 5, 7, 9–12, 14, 16

Redakcja: Iwona Duda

© Wydawnictwo C. H. Beck 2007

Wydawnictwo C. H. Beck Sp. z o.o.
ul. Gen. Zajączka 9, 01–518 Warszawa

Skład i łamanie: Wydawnictwo C. H. Beck
Drukarnia: P.W.P. INTERDRUK, Warszawa

ISBN 978-83-7483-785-9

Spis treści

	s.	Nb.
Wstęp	XIII	
Wykaz skrótów	XV	
Wykaz literatury i zbiorów dokumentów	XXI	
Rozdział 1. Zagadnienia ogólne	1	1
§ 1. Definicja prawa międzynarodowego	1	1
§ 2. Pochodzenie nazwy	2	2
§ 3. Prawo międzynarodowe publiczne a prawo międzynarodowe prywatne ..	2	3
§ 4. Przestrzeń operacyjna prawa międzynarodowego	3	5
§ 5. Prawo międzynarodowe jako system prawa	4	9
§ 6. Różnice między prawem międzynarodowym a prawem wewnętrznym ..	5	12
§ 7. Sankcje w prawie międzynarodowym	8	18
§ 8. Przedmiot regulacji i cele prawa międzynarodowego	13	30
§ 9. Problem uniwersalnego charakteru prawa międzynarodowego	14	32
§ 10. Periodyzacja historii prawa międzynarodowego	17	39
I. Antecedencje	17	40
II. Okres klasycznego prawa międzynarodowego	23	56
III. Okres współczesny	26	65
Rozdział 2. Podstawowe zasady prawa międzynarodowego	28	66
§ 11. Pojęcie zasad podstawowych	29	66
§ 12. Katalog zasad podstawowych	30	69
I. Zasady wyrzeczenia się siły, poszanowania integralności terytorialnej państw oraz nienaruszalności granic	31	70
II. Zasada pokojowego załatwiania sporów międzynarodowych	34	73
III. Zasada nieingerencji w sprawy wewnętrzne i zewnętrzne państwa ..	35	74
IV. Zasada współdziałania państw zgodnie z KNZ	38	77
V. Zasada równouprawnienia i samostanowienia narodów	39	78
VI. Zasada suwerennej równości	43	86

VII. Zasada wykonywania przez państwa zobowiązań w dobrej wierze .	48	96
VIII. Zasada poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności .	49	100
Rozdział 3. Prawo międzynarodowe a prawo krajowe	52	105
§ 13. Zagadnienia teoretyczne	53	105
§ 14. Prawo międzynarodowe w polskim porządku prawnym	56	112
I. Zwyczaj międzynarodowy	57	113
II. Umowy międzynarodowe	58	114
§ 15. Prawo międzynarodowe w porządkach konstytucyjnych wybranych państw	60	120
Rozdział 4. Źródła prawa międzynarodowego	81	157
§ 16. Normy prawa międzynarodowego	82	157
§ 17. Katalog źródeł	83	165
§ 18. Umowa międzynarodowa	85	169
I. Prawo traktatów	85	169
II. Pojęcie umowy międzynarodowej	86	171
III. Rodzaje umów międzynarodowych	88	173
IV. Budowa umowy międzynarodowej	90	175
V. Zawieranie umów międzynarodowych	92	177
VI. Rejestracja i ogłoszenie umowy międzynarodowej	95	186
VII. Zastrzeżenia	96	187
VIII. Wejście w życie umowy międzynarodowej	98	188
IX. Tymczasowe stosowanie umów międzynarodowych	99	189
X. Przestrzeganie umów międzynarodowych	100	190
XI. Stosowanie umów międzynarodowych	100	191
XII. Interpretacja umów międzynarodowych	102	192
XIII. Poprawki i modyfikacja umów międzynarodowych	103	195
XIV. Nieważność, wygaśnięcie i zawieszenie działania umów międzynarodowych	104	198
XV. Konflikt zbrojny a umowa międzynarodowa	111	208
§ 19. Zwyczaj	111	209
§ 20. Wiążące i prawotwórcze uchwały organów organizacji międzynarodowych	116	216
§ 21. Akty jednostronne państw	120	223
Rozdział 5. Podmioty prawa międzynarodowego	124	225
§ 22. Pojęcie podmiotowości prawnomiędzynarodowej	125	225
§ 23. Państwo	127	232
I. Pojęcie państwa	127	232
II. Rodzaje państw	132	238
III. Powstanie i upadek państwa	133	239
IV. Tożsamość i ciągłość prawnomiędzynarodowa państwa	138	246
V. Sukcesja państw	141	250
§ 24. Organizacja międzynarodowa	143	255
I. Pojęcie	143	255
II. Podmiotowość organizacji międzynarodowych	145	258
III. Rodzaje organizacji międzynarodowych	147	261
IV. Funkcje organizacji międzynarodowych	147	262
V. Struktura organizacji międzynarodowych (administracja międzynarodowa)	149	265

VI. Funkcjonariusze międzynarodowi	150	267
§ 25. Stolica Apostolska (Watykan)	152	272
§ 26. Suwerenny Zakon Kawalerów Maltańskich	156	274
§ 27. Naród walczący o niepodległość	157	275
§ 28. Strona wojująca i powstańcy	157	276
§ 29. Osoby fizyczne	158	277
§ 30. Osoby prawne	159	280
Rozdział 6. Uznanie w prawie międzynarodowym	162	282
§ 31. Definicja i przedmiot uznania	162	282
§ 32. Formy i rodzaje uznania	163	283
§ 33. Uznanie przedwczesne i opóźnione	166	288
§ 34. Brak obowiązku uznania	167	290
§ 35. Uznanie państwa	170	293
§ 36. Konsekwencje uznania państwa	171	295
§ 37. Uznanie rządu	173	299
§ 38. Uznanie za stronę wojującą i powstańców	176	304
Rozdział 7. Terytorium	178	308
§ 39. Klasyfikacja terytoriów	178	308
§ 40. Skład terytorium państwowego	180	312
§ 41. Zwierzchnictwo terytorialne	180	313
§ 42. Nabycie terytorium państwowego	182	317
§ 43. Granica państwowa	185	320
§ 44. Terytoria zależne	188	328
Rozdział 8. Międzynarodowe prawo morza	189	330
§ 45. Zagadnienia wstępne	189	330
§ 46. Podział obszarów morskich	190	332
I. Obszary wchodzące w skład państwa nadbrzeżnego	191	333
1. Morskie wody wewnętrzne	191	333
2. Morze terytorialne	194	340
3. Wody archipelagowe	202	355
II. Obszary podlegające ograniczonym prawom suwerennym państwa nadbrzeżnego	203	358
1. Morska strefa przyległa	203	358
2. Strefa wyłącznego rybołówstwa/wyłączna strefa ekonomiczna ..	204	360
3. Szelf kontynentalny	208	369
III. Obszary niepozostające pod jurysdykcją państwa nadbrzeżnego. ...	211	374
1. Morze otwarte	211	374
2. Dno mórz poza granicami jurysdykcji państwowej	219	385
§ 47. Cieśniny i kanały morskie	220	386
§ 48. Rozstrzygnięcie sporów	223	390
Rozdział 9. Międzynarodowe prawo cieków wodnych	225	393
§ 49. Rozwój norm prawa międzynarodowego dotyczących cieków wodnych ..	226	393
§ 50. Rzeki międzynarodowe	228	397
Rozdział 10. Międzynarodowe prawo lotnicze i kosmiczne	231	399
§ 51. Kwestia granicy przestrzeni powietrznej i przestrzeni kosmicznej	232	399
§ 52. Międzynarodowe prawo lotnicze	233	400

I. Pojęcie i źródła	233	400
II. Zasada zwierzchnictwa państwa w przestrzeni powietrznej	234	403
III. Statki powietrzne	235	407
IV. System chicagowsko-bilateralny	236	411
V. System warszawsko-montrealski	237	412
VI. System tokijsko-hasko-montrealski	238	413
§ 53. Międzynarodowe prawo kosmiczne	239	415
I. Pojęcie i źródła	239	415
II. Status prawny przestrzeni kosmicznej i ciał niebieskich	240	417
III. Status prawny obiektów kosmicznych oraz osób wysyłanych w przestrzeń kosmiczną i na ciała niebieskie	243	423
IV. Współpraca międzynarodowa w badaniu i pokojowym wykorzystaniu kosmosu	245	426
Rozdział 11. Obszary podbiegunowe	247	430
§ 54. Antarktyka	247	430
§ 55. Arktyka	250	431
Rozdział 12. Ludność	253	432
§ 56. Obywatelstwo	254	432
I. Pojęcie i źródła	254	432
II. Ogólne zasady dotyczące obywatelstwa	256	437
III. Nabycie i utrata obywatelstwa	257	438
IV. Podwójne lub wielorakie obywatelstwo	260	440
V. Obywatelstwo UE	261	444
§ 57. Cudzoziemcy	262	445
Rozdział 13. Ochrona praw człowieka w prawie międzynarodowym	265	449
§ 58. Definicja i znaczenie praw człowieka	266	449
§ 59. Uniwersalny system ochrony praw człowieka	267	450
I. Prawa człowieka w KNZ	267	450
II. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka	267	451
III. Pakty Praw Człowieka	268	452
IV. Inne umowy powszechne w zakresie ochrony praw człowieka i instytucje ONZ wyspecjalizowane w tym zakresie	271	455
§ 60. Regionalne systemy ochrony praw człowieka	274	459
I. System ochrony praw człowieka na kontynencie europejskim	274	460
1. Ochrona praw człowieka w ramach RE	274	460
1.1. Europejska konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności	276	464
1.1.1. Klauzule limitacyjne i derogacja zobowiązań	279	466
1.2. Europejski Trybunał Praw Człowieka	280	469
2. Ochrona praw jednostki w systemie prawnym Wspólnot Europejskich	283	472
2.1. Karta Praw Podstawowych UE	284	474
2.2. Agencja Praw Podstawowych UE	286	477
2.3. Ochrona praw człowieka a przystąpienie WE do EKPC	288	478
2.4. Prawa człowieka w Traktacie ustanawiającym Konstytucję dla Europy	290	479
3. Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie	291	480
4. Wspólnota Niepodległych Państw	292	482

II. Interamerykański system ochrony praw człowieka	292	483
III. Afrykański system ochrony praw człowieka	294	488
IV. Arabski system ochrony praw człowieka	296	491
Rozdział 14. Prawo międzynarodowe karne	299	495
§ 61. Pojęcie prawa międzynarodowego karnego	300	495
§ 62. Zbrodnie międzynarodowe a przestępstwa o charakterze międzynarodowym	301	498
§ 63. Współpraca międzynarodowa w zapobieganiu i zwalczaniu przestępczości	304	501
§ 64. Jurysdykcja karna	306	505
§ 65. Ekstradycja	308	507
§ 66. Azyl	311	511
§ 67. Pomoc prawna w sprawach karnych	313	515
§ 68. Przekazanie i przejęcie ścigania	315	519
§ 69. Uznawanie i wykonywanie zagranicznych orzeczeń karnych	315	520
§ 70. Prawo norymberskie	317	523
Rozdział 15. Prawo dyplomatyczne i konsularne	322	530
§ 71. Zagadnienia wstępne	322	530
§ 72. Organy wewnętrzne	323	531
§ 73. Organy zewnętrzne	327	533
I. Stałe misje dyplomatyczne	327	533
1. Pojęcie dyplomacji	327	533
2. Zarys historii dyplomacji	327	534
3. Źródła prawa dyplomatycznego	328	535
4. Ustanawianie stosunków dyplomatycznych	328	536
5. Klasy szefów misji dyplomatycznej	331	541
6. Funkcje misji dyplomatycznych	333	542
7. Personel misji dyplomatycznej	335	544
8. Przywileje i immunitety dyplomatyczne	337	546
8.1. Przywileje i immunitety rzeczowe	338	548
8.1.1. Nietykliwość pomieszczeń misji	338	549
8.1.2. Zwolnienie misji od opłat i podatków dotyczących pomieszczeń misji i dokonywanych czynności urzędowych	342	551
8.1.3. Nietykliwość archiwów i dokumentów misji	343	552
8.1.4. Prawo porozumiewania się misji z państwem wysyłającym	343	553
8.1.5. Prawo używania flagi i godła państwowego państwa wysyłającego	344	554
8.1.6. Zwolnienie misji od wszelkich opłat celnych, podatków i innych pokrewnych należności z wyjątkiem opłat za składowanie, przewóz i podobne usługi	344	555
8.2. Przywileje i immunitety osobowe	344	556
8.2.1. Nietykliwość przedstawicieli dyplomatycznych	344	557
8.2.2. Immunitet jurysdykcyjny	346	558
8.2.3. Zwolnienie z opłat i podatków	347	560
8.3. Zakres osobowy, czasowy i miejscowy przywilejów i immunitetów	348	561
9. Obowiązki przedstawicieli dyplomatycznych	349	564
10. Korpus dyplomatyczny	349	565

11. Zakończenie pełnienia funkcji dyplomatycznych	350	566
II. Misje specjalne	352	568
III. Przedstawicielstwa handlowe	353	569
IV. Przedstawicielstwa przy organizacjach międzynarodowych	353	570
V. Misje wojskowe	354	571
VI. Urzędy konsularne	356	572
1. Pojęcie i źródła prawa konsularnego	356	572
2. Zarys historyczny	356	574
3. Ustanawianie stosunków konsularnych	357	575
4. Klasy kierowników urzędów konsularnych	358	578
5. Funkcje konsularne	358	580
6. Personel konsularny	360	581
7. Przywileje i immunitety konsularne	360	582
7.1. Przywileje i immunitety rzeczowe	361	583
7.2. Przywileje i immunitety osobowe	362	584
8. Korpus konsularny	364	585
9. Konsul honorowy	364	586
10. Zakończenie funkcji konsularnych	366	588
Rozdział 16. Wybrane organizacje międzynarodowe (ONZ, RE)	367	589
§ 74. Organizacja Narodów Zjednoczonych	368	589
I. Wprowadzenie	368	589
II. ONZ a system Narodów Zjednoczonych	369	590
III. Karta Narodów Zjednoczonych	370	592
IV. Cele ONZ	370	593
V. Członkostwo	371	594
VI. Organy	373	595
1. Zgromadzenie Ogólne	373	595
2. Rada Bezpieczeństwa	375	599
3. Rada Gospodarcza i Społeczna	377	601
4. Rada Powiernicza	378	602
5. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości	378	603
6. Sekretariat	379	604
7. Reforma ONZ	380	606
§ 75. Rada Europy	382	611
I. Wprowadzenie	382	611
II. Statut RE i konwencje „statutowe”	383	612
III. Cele RE	383	613
IV. Członkostwo	385	614
V. Organy	386	616
1. Komitet Ministrów	386	616
2. Zgromadzenie Parlamentarne	387	617
3. Sekretariat	388	618
4. Organy wyspecjalizowane	388	620
VI. Dorobek traktatowy	389	621
Rozdział 17. Odpowiedzialność w prawie międzynarodowym	391	622
§ 76. Odpowiedzialność państwa za naruszenie prawa międzynarodowego	392	622
I. Koncepcje odpowiedzialności w prawie międzynarodowym	393	625
II. Przestanki odpowiedzialności	393	626
III. Zakres odpowiedzialności państwa	395	629

IV. Zbrodnie i delikty międzynarodowe	397	633
V. Okoliczności wyłączające odpowiedzialność	399	635
VI. Formy odpowiedzialności	400	641
VII. Odpowiedzialność organizacji międzynarodowych	405	650
VIII. Opieka dyplomatyczna	405	652
§ 77. Odpowiedzialność państwa za czyny niezabronione	409	657
§ 78. Odpowiedzialność osób fizycznych za naruszenie prawa międzynarodowego	412	663
§ 79. Klasyfikacja trybunałów międzynarodowych	415	668
§ 80. Odpowiedzialność osób prawnych za naruszenie prawa międzynarodowego	430	683
Rozdział 18. Pokojowe załatwianie sporów międzynarodowych	432	684
§ 81. Zagadnienia ogólne	432	684
§ 82. Dyplomatyczne środki załatwiania sporów międzynarodowych.	434	691
I. Negocjacje	434	691
II. Mediacja	435	694
III. Dobre usługi	436	695
IV. Komisje śledcze	437	696
V. Koncyliacja	438	697
§ 83. Sądowe środki załatwiania sporów międzynarodowych	438	698
I. Arbitraż międzynarodowy	438	698
II. Sądy międzynarodowe.	441	706
§ 84. Rozstrzygnięcie sporów przez ONZ	447	715
Rozdział 19. Użycie siły w stosunkach międzynarodowych	449	717
§ 85. <i>Ius ad bellum</i>	450	717
I. Zakaz użycia siły w perspektywie historycznej	450	718
II. Zakaz użycia siły w świetle KNZ	454	722
III. Wyjątki od zakazu użycia siły	457	731
1. Prawo do samoobrony	457	731
1.1. Samoobrona a represalia zbrojne	465	743
1.2. Prawo do samoobrony w dobie wojny z terroryzmem	467	747
1.2.1. Definicja terroryzmu. Prawnomiędzynarodowe regulacje antyterrorystyczne	467	747
1.2.2. Problemy związane ze stosowaniem samoobrony wobec aktów terroryzmu	473	748
2. Akcja zbrojna w celu utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa	477	754
3. Użycie siły a prawo do samostanowienia	486	766
4. Interwencja	487	767
4.1. Interwencja humanitarna	489	773
§ 86. <i>Ius in bello</i>	493	778
I. Geneza i rozwój międzynarodowego prawa humanitarnego	493	779
II. Źródła międzynarodowego prawa humanitarnego.	495	780
III. Zasady międzynarodowego prawa humanitarnego	498	784
IV. Nowe tendencje w międzynarodowym prawie humanitarnym	499	785
1. Redefinicja pojęcia konfliktu zbrojnego i obszaru wojny	499	786
2. Kontrowersje co do statusu kombatanta	501	788
3. Problem dzieci–żołnierzy	503	794
4. Kwestia najemnictwa	506	802

Spis treści

5. Zmniejszające się znaczenie neutralności	510	806
6. Zmiana koncepcji okupacji	513	812
7. Próby ograniczenia i eliminacji niektórych rodzajów uzbrojenia .	517	816
V. Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża	521	821
VI. Egzekwowanie Międzynarodowego Prawa Humanitarnego	522	823
Indeks rzeczowy	523	

Wstęp

Oddawany do rąk czytelników podręcznik napisany został głównie z myślą o studentach prawa i administracji.

Zawiera on przystępną i klarowną analizę zagadnień prawa międzynarodowego. W podręczniku znajdują się również liczne odniesienia do praktyki stosunków międzynarodowych oraz przykłady w formie fragmentów aktów prawnych i orzecznictwa sądów międzynarodowych. Nawiązano także do najnowszych trendów w prawie międzynarodowym (interwencja humanitarna, międzynarodowe prawo karne, zwalczanie terroryzmu, reforma ONZ, rozwój systemów ochrony praw człowieka itd.).

Podręcznik może okazać się zatem pomocną lekturą także dla studentów politologii i stosunków międzynarodowych. Jego zadaniem jest bowiem poszerzanie wiedzy na temat procesów zachodzących we współczesnym świecie, związanych m.in. z globalizacją.

Podczas pisania podręcznika wykorzystano literaturę polską oraz obcojęzyczną. Każdy rozdział zaczyna się od proponowanej literatury, która może uzupełnić wiedzę czytelnika na wybrany temat.

Składamy serdeczne podziękowania Pani Profesor *Genowefie Grabowskiej* za opiekę naukową.

*Jacek Barcik
Tomasz Srogosz*

Częstochowa–Katowice, czerwiec 2007 r.

Wykaz skrótów

1. Źródła prawa

- EKPC..... Europejska Konwencja Praw Człowieka sporządzona w Rzymie 4.11.1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
- EKS..... Europejska Karta Społeczna podpisana w Turynie 18.10.1961 r. (Dz.U. z 1999 r. Nr 8, poz. 67)
- HRA *Human Rights Act*
- KC..... Kodeks cywilny
- KK..... Kodeks karny
- KNZ..... Karta Narodów Zjednoczonych z 26.6.1945 r. (Dz.U. z 1947 r. Nr 23, poz. 90 ze zm.)
- Konstytucja RP . ustawa z 2.4.1997 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm. i ze sprost.)
- KoPM..... Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza sporządzona w Montego Bay 10.12.1982 r. (Dz.U. z 2002 r. Nr 59, poz. 543)
- KPP UE Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej
- KWPT..... Konwencja wiedeńska o prawie traktatów sporządzona w Wiedniu 23.5.1969 r. (Dz.U. z 1990 r. Nr 74, poz. 439)
- KWPT z 1986 r. .. Konwencja wiedeńska o prawie traktatów w stosunkach między państwami i organizacjami międzynarodowymi albo między organizacjami międzynarodowymi sporządzona w Wiedniu 21.3.1986 r. (United Nations publication, Sales No. E.94.V.5)
- KWSD Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych sporządzona w Wiedniu 18.4.1961 r. (Dz.U. z 1965 r. Nr 37, poz. 232)
- KWSK Konwencja wiedeńska o stosunkach konsularnych sporządzona w Wiedniu 24.4.1963 r. (Dz.U. z 1982 r. Nr 13, poz. 98)
- MPPGSiK..... Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych otwarty do podpisu w Nowym Jorku 19.12.1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 169)

MPPOiP	Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku 19.12.1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167)
NATO.....	Pakt Północnoatlantycki sporządzony w Waszyngtonie 4.4.1949 r. (Dz.U. z 2000 r. Nr 87, poz. 970)
PDPC.....	Powszechna Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela uchwalona 10.12.1948 r. w Paryżu
TUE	Traktat o Unii Europejskiej z 7.2.1992 r.
TWE	Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską z 25.3.1957 r.

2. Organy i organizacje

ASEAN	Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej
ECHR.....	<i>European Court of Human Rights</i>
ETS	Europejski Trybunał Sprawiedliwości
ICAO.....	Międzynarodowa Organizacja Lotnictwa Cywilnego
ICJ	<i>International Court of Justice</i>
IMO	Międzynarodowa Organizacja Morska
ITS	Iracki Trybunał Specjalny
KBWE	Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie
KPM ONZ.....	Komisja Prawa Międzynarodowego ONZ
MKCK.....	Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża
MTK	Międzynarodowy Trybunał Karny
MTKJ	Międzynarodowy Trybunał Karny ds. byłej Jugosławii
MTKR.....	Międzynarodowy Trybunał Karny dla Rwandy
MTPM.....	Międzynarodowy Trybunał Prawa Morza
MTS	Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości
MTW	Międzynarodowy Trybunał Wojskowy
NSA.....	Naczelny Sąd Administracyjny
NZ	Narody Zjednoczone
OBWE	Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie
ODM	Organizacja Dna Morskiego
OECD	Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju
OJA	Organizacja Jedności Afrykańskiej
ONZ	Organizacja Narodów Zjednoczonych
OPA	Organizacja Państw Amerykańskich
OWP	Organizacja Wyzwolenia Palestyny
PCIJ	<i>Permanent Court of International Justice</i>
RB ONZ	Rada Bezpieczeństwa ONZ
RE	Rada Europy
RGS ONZ	Rada Gospodarcza i Społeczna ONZ
SN.....	Sąd Najwyższy
STA.....	Stały Trybunał Arbitrażowy
STSL	Specjalny Trybunał dla Sierra Leone
STSM	Stały Trybunał Sprawiedliwości Międzynarodowej
TK	Trybunał Konstytucyjny

UA	Unia Afrykańska
UE	Unia Europejska
WE	Wspólnota Europejska
WHO.....	Światowa Organizacja Zdrowia
ZO ONZ	Zgromadzenie Ogólne ONZ

3. Czasopisma

AJIL	American Journal of International Law
An. UMCS	Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska
AUL.....	Acta Universitatis Lodziensis
AUWr.....	Acta Universitatis Wratislaviensis
BSP	Białostockie Studia Prawnicze
CPH.....	Czasopismo Prawno-Historyczne
Dz.U.	Dziennik Ustaw
EP	Edukacja Prawnicza
GA	Gubernaculum et Administratio. Zeszyty Naukowe Instytutu Administracji Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie
GP.....	Gazeta Prawna
GSP	Gdańskie Studia Prawnicze
GW	Gospodarka Wodna
Jur.....	Jurysta
KPP.....	Kwartalnik Prawa Publicznego
KSM	Krakowskie Studia Międzynarodowe
MEiP.....	Mysł Ekonomiczna i Prawna
M.P.	Monitor Polski
NP	Nowe Prawo
PA	Postępy Astronautyki
Pal.	Palestra
PCIJ Publ.	<i>Permanent Court of International Justice Publications</i>
PE	Przegląd Europejski
PiP	Państwo i Prawo
PL	Przegląd Legislacyjny
PM	Prawo Morskie
PP	Problemy Praworządności
PPD	Polski Przegląd Dyplomatyczny
PPE.....	Przegląd Prawa Europejskiego
PPK.....	Przegląd Prawa Karnego
PPUW	Przegląd Prawniczy Uniwersytetu Warszawskiego
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
PSM	Przegląd Stosunków Międzynarodowych
PZ.....	Przegląd Zachodni
R. Pr.	Radca Prawny
RNP	Roczniki Nauk Prawnych
RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
RzZN.....	Rzeszowskie Zeszyty Naukowe
SBA.....	Studia Białostockie (Administracja)

SE	Studia Europejskie
SES	Studia Ekonomiczno-Społeczne
SI	Studia Iuridica
SM	Sprawy Międzynarodowe
SP	Studia Prawnicze
StM	Stosunki Międzynarodowe
TRPC.....	Toruńskie Roczniki Praw Człowieka
UNRIAA	<i>United Nations Reports of International Arbitration Awards</i>
UNTS	<i>United Nations Treaty Series</i>
WPP	Wojskowy Przegląd Prawniczy
Zb. Orz.	Zbiór Orzeczeń
ZNASW	Zeszyty Naukowe Akademii Spraw Wewnętrznych
ZNUMK	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu
ZNUSz	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego (Prawo)

4. Inne

APP	Agencja Praw Podstawowych
art.	artykuł
BiH	Bośnia i Hercegowina
CPA	Koalicyjna Władza Tymczasowa
ds.	do spraw
IGC	Rada Zarządzająca Iraku
itd.	i tak dalej
KPM	Komisja Prawa Międzynarodowego
lit.	litera
m.in.	między innymi
MPH	Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych
MSZ.....	Ministerstwo Spraw Zagranicznych
nast.....	następny (-a, -e)
niepubl.....	niepublikowany (-a, -e)
np.	na przykład
Nr	numer
orz.	orzeczenie
pkt	punkt
por.	porównaj
pt.	pod tytułem
r.	rok
red.	redakcja
rozp.	rozporządzenie
RPA	Republika Południowej Afryki
s.	strona
t.	tom
tekst jedn.	tekst jednolity
tj.	to jest
tzw.....	tak zwany (-a, -e)
ust.....	ustęp

WNP.....	Wspólnota Niepodległych Państw
wyr.	wyrok
z.	zeszyt
zob.	zobacz
ze sprost.	ze sprostowaniem
ze zm.	ze zmianami
ZSRR	Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich